

Güncel Bilgiler Işığında Dikkate Alacağınız Kişi, "Hasta" Kim?

52 • 53

YRD. DOÇ. DR.
NEZİ̇H VAROL

HEKİM OLARAK HASTA İLE ARAMIZDAKİ GÜVENE DAYALI RIZAYA BAĞLI İLİŞKİ HUKUK TARAFINDAN "VEKALET SÖZLEŞMESİ" OLARAK TANIMLANMAYA BAŞLADIĞINDA, BİR ÇOK HEKİM BUNU KABULLENMEKTE ZORLUK ÇEKTİ.

Hasta; sağlık durumunu, kendisine uygulanacak tıbbi işlemleri, bunların faydaları ve muhtemel sakıncaları, alternatif tıbbi müdahale usulleri, tedavinin kabul edilmemesi halinde ortaya çıkabilecek muhtemel sonuçları ve hastalığın seyri ve neticeleri konusunda sözlü veya yazılı olarak bilgi istemek hakkına sahiptir.

Geçen sayılarda ZMSS olarak kısaca adlandırılan Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası ile 08.05.2014 tarihinde epeyce değişikliğe uğrayan Hasta Hakları Yönetmeliği'nden bahsettik. Sağlık hizmet sunucuları olarak yapılan değişiklikleri sıkıntı duymadıkça pek dikkate almıyoruz. Bu nedenle bu sayıda sizlere değişmeyen bir konudan bahsedeceğim.

"HASTA" KİM?

Hekim olarak hasta ile aramızdaki güvene dayalı rızaya bağlı ilişki hukuk tarafından "Vekalet Sözleşmesi" olarak tanımlanmaya başladığında, bir çok hekim bunu kabullenmekte zorluk çekti.

Ancak ilerleyen zamanda özellikle sağlık işletmeleri bunu daha çabuk benimsediler ve hizmetin tedavi tekelini hekime ait olduğundan kendileri adam çalıştıran sorumluluğu içinde kalmayı uygun gördüler.

Son yıllarda gelişen sağlık yönetimi ve sağlıkta kalite standartları

gereği Sağlık Hukuku açısından HASTA'nın kim olduğu bu kavramlar ışığında yerini daha çabuk buldu.

HASTA KİMDİR?

Hasta hakları yönetmeliğine (HHY) göre "sağlık hizmetlerinden faydalanma ihtiyacı bulunan kimse" olarak tanımlanmıştır.

İşte kritik kelime KİMSE'dir. Yani bir kişidir.

Hekimin yaptığı tıbbi müdahaleyi hukuka uygun bulma şartlarından, kişinin rızası işte bu noktada önem kazanmaktadır.

KİŞİNİN RIZASI?

Sağlık hizmetlerinden faydalanma ihtiyacı bulunan kimsenin bu sağlık hizmetine rıza verebilmesi için önce bilgilendirilmesi gerekmektedir.

HHY Bilgi İsteme

Madde 7- Hasta, sağlık hizmetlerinden nasıl faydalanabileceği konusunda bilgi isteyebilir. Bu hak, hangi sağlık kuruluşundan hangi

şartlara göre faydalanılabileceğini, sağlık kurum ve kuruluşları tarafından verilen her türlü hizmet ve imkanın neler olduğunu ve müracaat edilen kuruluştaki verilen sağlık hizmetlerinden faydalanma usulünü öğrenme haklarını da kapsar.

Bütün sağlık kurum ve kuruluşları, hastayı birinci fıkraya uyarınca bilgilendirmek için yeterli teknik donanımı haiz birimi oluşturmak; bu birimde, hastaya kesin ve yeterli bilgi verebilecek nitelik ve ehliyeteye sahip personeli daimi olarak istihdam etmek ve hastanın ihtiyacı olan birimlere kolayca ulaşabilmesini temin etmek üzere, kuruluşun uygun yerlerinde bilgilendirici tabele, broşür ve işaretle bulundurmak gibi tedbirleri almak zorundadırlar.

HHY Sağlık Durumu İle İlgili Bilgi Alma Hakkı Genel Olarak Bilgi İsteme

Madde 15- Hasta; sağlık durumunu, kendisine uygulanacak tıbbi işlemleri, bunların faydaları ve muhtemel sakıncaları, alternatif tıbbi müdahale usulleri, tedavinin kabul edilmemesi halinde ortaya çıkabilecek muhtemel sonuçları ve hastalığın seyri ve neticeleri konusunda sözlü veya yazılı olarak bilgi istemek hakkına sahiptir.

Sağlık durumu ile ilgili gereken bilgiyi, bizzat hasta veya hastanın küçük, temyiz kudretinden yoksun veya kısıtlı olması halinde velisi veya vasisi isteyebilir. Hasta, sağlık durumu hakkında bilgi almak üzere bir başkasına da yetki verebilir. Gerek görülen hallerde yetkinin belgelendirilmesi istenebilir.

Hasta, tedavisi ile ilgilenen tabip dışında bir başka tabipten de sağlık durumu hakkında bilgi alabilir.

HHY Bilgi Vermenin Usulü

Madde 18- Bilgi, gerektiğinde tercüman kullanılarak, hastanın anlayabileceği şekilde, tıbbi terimler mümkün olduğunca kullanılmadan, tereddüt ve şüpheye yer verilmeyen ve hastanın ruhi durumuna uygun ve nazik bir ifade ile verilir.

HHY Bilgi Verilmesi Caiz Olmayan ve Tedbir Alınması Gereken haller

Madde 19- Hastanın manevi yapısı üzerinde fena tesir yapmak suretiyle hastalığın artması ihtimalinin bulunması ve hastalığın seyrinin ve sonucunun vahim görülmesi hallerinde, teşhisin saklanması caizdir.

Hastaya veya yakınlarına, hastanın sağlık durumu hakkında bilgi verilip verilmemesi, yukarıdaki fıkrada

Sağlık hizmetlerinden faydalanma ihtiyacı bulunan kimsenin bu sağlık hizmetine rıza verebilmesi için önce bilgilendirilmesi gerekmektedir.

“Hasta, sağlık durumu hakkında bilgi almak üzere bir başkasına da yetki verebilir.” maddesine göre; hasta yakını, hastanın izin verdiği kişidir.

belirtilen şartlar çerçevesinde tabibinin takdirine bağlıdır.

Tedavisi olmayan bir teşhis, ancak bir tabip tarafından ve tam bir ihtiyat içinde hastaya hissettirilebilir veya bildirilebilir. Hastanın aksi yönde bir talebinin bulunmaması veya açıklanacağı şahsın önceden belirlenmemesi halinde, böyle bir teşhis ailesine bildirilir.

HHY Tıbbi Müdahalede Hastanın Rızası ve İzin

Madde 24- Tıbbi müdahalelerde hastanın rızası gerekir. Hasta küçük veya mahcur ise velisinden veya vasisinden izin alınır. Hastanın, velisinin veya vasisinin olmadığı veya hazır bulunamadığı veya hastanın ifade gücünün olmadığı hallerde, bu şart aranmaz.

Kanuni temsilci tarafından muvafakat verilmeyen hallerde, müdahalede bulunmak tibben gerekli ise, velayet ve vesayet altındaki hastaya tıbbi müdahalede bulunulabilmesi; Türk Medeni Kanunu’nun 272’nci (Ana ve baba, vazifelerini ifa etmedikleri takdirde hakim, çocuğun himayesi için muktazi tedbirleri ittihaz ile mükelleffir) ve 431’inci (Sulh mahkemesi, azle tevessül ve inzabati cezadan maada, vesayet altındaki kimsenin menfaati için muktazi tedbirleri de ittihaz ile mükelleffir) maddeleri uyarınca mahkeme kararına bağlıdır.

Kanuni temsilciden veya mahkemenin izin alınması zaman gerektirecek ve hastaya derhal müdahale edilmediği takdirde hayatı veya hayatı organlarından birisi tehdit altına girecek ise, izin şartı aranmaz.

Üçüncü fıkrada belirtilen ve hayatı veya hayatı organlardan birisini tehdit eden acil haller haricinde, rızanın her zaman geri alınması mümkündür.

Rızanın geri alınması, hastanın tedaviyi reddetmesi anlamına gelir.

Rızanın müdahale başladıktan sonra geri alınması, ancak tıbbi yönden sakınca bulunmaması şartına bağlıdır.

HHY Tedaviyi Reddetme ve Durdurma

Madde 25- Kanunen zorunlu olan haller dışında ve doğabilecek olumsuz sonuçların sorumluluğu hastaya ait olmak üzere; hasta kendisine uygulanması planlanan veya uygulanmakta olan tedaviyi reddetmek

veya durdurulmasını istemek hakkına sahiptir. Bu halde, tedavinin uygulanmamasından doğacak sonuçların hastaya veya kanunî temsilcilerine veyahut yakınlarına anlatılması ve bunu gösteren yazılı belge alınması gerekir.

Bu hakkın kullanılması, hastanın sağlık kuruluşuna tekrar müracaatında hasta aleyhine kullanılamaz.

HHY Küçüğün veya Mahcurun Tıbbi Müdahaleye İştiraki

Madde 26- Kanuni temsilcinin muvafakatının gerektiği ve yeterli olduğu hallerde dahi, mümkün olduğu ölçüde küçük veya mahcur olan hastanın dinlenmesi suretiyle tıbbi müdahaleye iştiraki sağlanır.

HHY Rızanın Kapsamı

Madde 31- Rıza alınırken hastanın veya kanuni temsilcisinin tıbbi müdahalenin konusunu ve sonuçları hakkında bilgilendirilip aydınlatılması esastır.

Hastanın, uygulanacak tıbbi müdahale için verdiği rıza, bu müdahalenin gerektirdiği sair tıbbi işlemleri de kapsar. Ancak, tıbbi işlemlerin uygulanmasında, bu yönetmelikte ve diğer mevzuatta belirlenen hakların ihlal edilmemesi için azami ihtimam gösterilir.

Şimdi bu cümlelerden yola çıkarsak **HASTA KİMDİR?** sorusunun yanıtı son derece basittir.

Hasta, kişinin kendisidir. Kişi kimdir o halde, Türk Medeni Kanuna göre Md 28; Kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlar ve ölümlü sona erer. Çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder.

Kişiliğini kazanan her kişinin, rızasını kendi verebilmesi için fiil ehliyetine haiz olması gerekir.

TMK (Md 9) Fiil ehliyetine sahip olan kimse, kendi fiilleriyle hak edebilir ve borç altına girebilir. **(Md 10)** Ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan her ergin kişinin fiil ehliyeti vardır. **(Md11)** Erginlik onsekiz yaşın doldurulmasıyla başlar. Evlenme kişiyi ergin kılar. **(Md12)** Onbeş yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir. **(Md 13)** Yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk

ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, bu kanuna göre ayırt etme gücüne sahiptir. (Md 14) Ayırt etme gücü bulunmayanların, küçüklerin ve kısıtlıların fiil ehliyeti yoktur. (Md 15) Kanunda gösterilen ayrık durumlar saklı kalmak üzere, ayırt etme gücü bulunmayan kimsenin fiilleri hukukî sonuç doğurmaz. (Md 16) Ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar, yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça, kendi işlemleriyle borç altına giremezler. Karşılıksız kazanmada ve kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmada bu rıza gerekli değildir.

HASTA YAKINI KİMDİR ?

HHY 15. "Hasta, sağlık durumu hakkında bilgi almak üzere bir başkasına da yetki verebilir." maddesine göre; hasta yakını, hastanın izin verdiği kişidir.

Kanuna dayalı bu cümleler her hekimin bilmesi gereken ve dikkate alması gereken bilgilerdir.

Buna göre yapmamız gerekenler şunlardır:

Bir hasta hastaneye geldiğinde sağlık hizmetlerinden faydalanabilmesi için 18 yaşından küçük ise velisinin rızası ile hastaneye kabul edilmelidir. Çocuk 12 yaşını doldurup 13 yaşından gün almış ve yaptığı işin anlam ve sonucunu kavrama yeteneğinde ise yani eski deyimle Farik ve Mümeyyiz ise bu çocuk tek başına sağlık hizmetlerinden faydalanabilmesi için velisine bilgi vererek hastaneye kabul etmeliyiz.

18 yaşını doldurmuş bir kişi ergin kişi olduğundan, hastaneye tek başına kabul edilebilir ancak ayırt etme gücünde değil ise mutlaka yanında vasisi veya vasinin görevlendirdiği bir kişi olmak zorundadır.

Sonrasında hekim ile karşılaşan kişiye gerek muayene gerekse tıbbi müdahalede bulunurken bu yaşları göz etmeliyiz.

12 yaşını doldurmamış bir çocuğun muayenesi için ebeveynlerinden izin almalıyız, bilgilendirmeyi de bu ebeveyne yapmalıyız. Tıbbi müdahalede bulunurken ebeveynler arasında bir anlaşmazlık olursa babanın rızası öne çıktığını unutmayınız.

Evlilik birliği bozulmuş olan ebeveynlerde velayet aranmalıdır. Velayet kime bırakılmış ise muayene, bilgilendirme ve rıza velayet sahibi

kişiden alınmalıdır.

13 yaşını doldurmuş olan bir çocuk fiil ehliyetine haiz ise hekim öncelikle muayene için çocuktan izin almalı ve bilgilendirmeyi de çocuğa yapmalıdır. Rızayı da yine çocuktan almalıdır, tüm işlemlerde ebeveyn veya velayet sahibinin de bilgilendirmesi (çocuk istemediği durumlar hariç) yapılmalı ve yazılı belgelere imzaları da alınmalıdır.

19 yaşından gün alan bir kişi için yetki verdiği kişi (hasta yakını) var ise bu kişi yanında muayene edilmeli, bilgi ve rıza bu şartlara göre yapılmalıdır.

Eğer herhangi bir nedenle vasi altına alınmış bir hasta var ise, muayene, bilgilendirme ve rıza vasi ile yapılmalıdır.

Hastaneye kabul edilmiş bir kişi, tedavi sırasında fiil ehliyetini kaybettiği ve yukarıda sayılan haller söz konusu olmadığı durumlarda medeni kanunumuza göre kan hısımlığı ile yola devam edilmelidir.

Yani her zaman öncelik alt soya yapılmalıdır. Çocuklar (evlat edinilmiş olanlar dahil) önceliklidir. Sonra evli ise eş gelir, sonra anne baba, sonra kardeşler gelir.

Yukarda izah etmeye çalıştığımız biçimi ile sağlık hukuku okur yazarlığı ile yapılanları yorumlayıp uygulamak bir çok sıkıntıyı ortadan kaldıracaktır. İyi hekimlik uygulamasında size yol gösterecek bu konu hakkında yorumlarınız ve sorunlarınız için

info@sahumer.net veya nezihvarol@sahumer.net

adresine mail gönderebilirsiniz.

Sevgi ve saygılarımla

Y. Doç. Dr. Nezih VAROL

Halk Sağlığı ve Adli Tıp Uzmanı

SAHUMER

Sağlık Hukuku Merkezi Genel Müdür

BİRÜNİ ÜNİVERSİTESİ

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Hastanın, uygulanacak tıbbi müdahale için verdiği rıza, bu müdahalenin gerektirdiği sair tıbbi işlemleri de kapsar. Ancak, tıbbi işlemlerin uygulanmasında, bu Yönetmelik'te ve diğer mevzuatta belirlenen hakların ihlal edilmemesi için azami ihtimam gösterilir.